

Analysis and Comparison of an Idealized Self-image in Female Characters from Selected Novels based on the Views of Karen Horney Pruning *Haras*, *She Learned from the devil and burned*, *Heart of Steel*

Rouhollah Khadivpour¹, Sareh Zirak^{2*}, Abdolhosein Farzad³, and Reza Ghorban Jahromi⁴

1. Ph.D. Student of Persian language and literature, Science and Research branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: r.khadivpour@iau.ir
2. Corresponding Author, Associate Professor of Persian Language and Literature, Science and Research branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: s.zirak@iau.ac.ir
3. Associate Professor of Persian Language and Literature, South Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: Abdolhosein.farzad@gmail.com
4. Assistant Professor of Psychology, Science and Research branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: r.ghorban@srbiau.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 30/10/2022
Received in revised form:
13/12/2023
Accepted: 22/02/2024

Keywords:

Karen Horney,
Basic anxiety,
Basic conflict,
Idealized self-image,
Haras,
*Learnt and burnt from the
devil*,
Heart of steel.

ABSTRACT

Karen Horney believed that basic conflict can disrupt an individual's existence and hinder the psychological unity of the self. Therefore, a neurotic person develops methods to defend against internal contradictions. The "idealized self-image" is one such method. In this research, we aim to provide an analytical and descriptive analysis of the subject based on Horney's views and address the fundamental question: Do all selected female characters from chosen novels use the idealized self-image mechanism to resist basic conflict? The research found that all selected female characters employ an idealized self-image as a mechanism to confront fundamental conflicts. Nawal uses this mechanism to identify herself as the mother of all the deceased, Volga portrays a generous character, and Afsaneh presents herself as a renowned author. However, this mechanism ultimately worsens their psychological condition and distances them further from their true selves.

Cite this article: Khadivpour, R., Zirak, S., Farzad, A., Ghorban jahromi, R. (2025). Analysis and Comparison of an Idealized Self-image in Female Characters from Selected Novels based on the Views of Karen Horney Pruning *Haras*, *She Learned from the devil and burned*, *Heart of Steel*. *Research in Narrative Literature*, 14 (3), 115-145.

Extended Abstract

Introduction:

Eagleton divides psychoanalytic literary criticism into four types: criticism directed at the author, the content, the formal structure, or the reader (Eagleton, 2020, p. 246). This essay focuses specifically on content criticism. In this type of criticism, attention is given to “the unconscious motivations of characters or the psychoanalytic significance of objects or events in the text” (ibid., p. 246). Although personality theorists do not agree on a single definition of personality, it can nevertheless be said that “personality is a pattern of relatively permanent traits and unique characteristics that give stability and individuality to a person’s behavior” (Feist & Feist, 2000, p. 5). Among the psychoanalysts who held differing views on the nature of personality and founded new schools of thought was Karen Horney. Unlike Freud, who attributed neurosis primarily to biological and anatomical factors, Horney argued that the root causes of neurotic problems are educational, cultural, and social influences (Horney, 2019, p. 11). Contemporary women writers such as Moniro Ravanipour, Farkhonde Aghaei, and Nasim Marashi have also focused on cultural and social issues. With their unique precision and subtlety, they have explored and documented the psychological experiences of modern women. Freud himself remarked on writers and their work: “The description of human mental life is certainly most suited to the field of work of fiction writers.” From ancient times to the present, have been heralds of knowledge and, above all, heralds of scientific psychology. (Freud, 2020, pp. 77-78) To date, no article has compared the main characters of the selected novels or examined the different ways these women employ neurotic tendencies and the mechanism of ideal self-image. All three novels depict the psychological state of women in the post-revolutionary era, at the heart of the social unrest of that time.

Research conducted on these three novels has analyzed them from different perspectives, such as identity, sociological criticism, and the theory of women's differentiation, which will be mentioned here

- Azimi and Sadeghi (1400): “A study of the main common components drawn from the characters of traditional and modern women in the works of Zoya Pirzad and Farkhonde Aghaei”
- Oskoui (2010): Analysis of the perspective of saving the earth by women in the novel *Haras* with an ecofeminist approach
- Shojatzadeh, Oskouei, and Moshfeghi (2010): “The Theory of Women’s Difference and Its Analysis in the Novel *Hate* by Nasim Marashi”
- Naseri, Fereshteh (2019). “Feminist Analysis of the Novel “Heart of Steel” by Moniro Ravanipour Based on Jung’s Psychoanalytic Critique of Individuality”
- Heydari, Parsaei, and Ziaei (2019): A Study of the Characterization of Women in the Novel *Haras*
- Bani Tarfi and Hatampour (2019). “Representation of Feminine Manifestations in Three Novels by Iranian Female Writers”

- Hayati, Zahra. Ameli Rezaei, Maryam and Masoudi, Mojgan (2018). "Analysis and Comparison of Gender Contrasts in Novels of the Sixties and Eighties: Novels Del-e Foolad, Bagh-e Bolour, Negeran Nabash, Café Piano."
- Javar and Alizadeh (2017). "Identity in the Novel *She Learned from Satan and Burned* by Farkhondeh Aghaei (Based on Norman Fairclough's Critical Discourse Analysis)"
- Golmorady, Sadaf (2014). "Sociological Critique of Women's Social and Cultural Capital in the Novel *Del Folad* by Moniro Ravanipour Based on Pierre Bourdieu's Theory of Types of Capital" - Fazeli and Taghinejad (2010): "The Narrative of Time in the Novel *Learned from Satan and Burned*"

Therefore, analyzing and examining the female character in these novels with a psychoanalytic approach and based on Karen Horney's views is a new step in advancing interdisciplinary research.

Methodology:

In this study, we analyze the mechanism of the ideal self-image in the characters of selected women from three novels—*Haras*, *She Learned from the Devil and Burned*, and *Heart of Steel*, based on the works of contemporary female writers and draws upon the theories of Karen Horney. The research design in this article is both descriptive and analytical. In this descriptive study, information is gathered through documentation (descriptive recording) and surveys based on Karen Horney's theory. To achieve the research objectives, selected works are analyzed, and the mechanism of the ideal self-concept is derived from Karen Horney's perspective. Subsequently, the materials are examined using the content analysis method. This research also attempts to answer the following questions based on Karen Horney's views:

- 1- What factors (biology or cultural and educational factors) have caused the neurosis of the chosen women?
- 2- What measures do the chosen women take to protect themselves from fundamental anxiety?
- 3- What effect has the mechanism of ideal self-image had on the self-confidence of the chosen characters?

Conclusion:

The results of this study indicate that fundamental hostility and anxiety in the personalities of Naval, Volga, and Afsaneh arise from the absence of one parent or the neurosis of a parent, which impairs her ability to express genuine affection and fulfill her supportive role. Therefore, each of these characters, in an effort to escape their fundamental anxiety, adopts different neurotic tendencies such as isolationism, love-seeking, and superiority-seeking. Nawal, who had a somewhat isolationist personality before marriage, becomes even more isolated after marriage, the onset of the war, and the death of her son Sharhan. Volga exhibits the neurotic tendency to seek favoritism as a way to minimize harm to others.

Even after being abused and violated by trusted individuals and friends, she does not take any practical action to express her dissatisfaction and anger, which indicates a tendency toward favoritism in her personality. Afsaneh, who was previously love-seeking before her husband began gambling, becomes more superiority-seeking after this incident. Therefore, all three personalities employ different mechanisms to protect themselves from fundamental anxiety,

depending on social conditions and educational environments. However, due to the compulsion these individuals feel to rely on these tendencies and the contradictions inherent in using them, all three experience fundamental conflict.

The fundamental conflict has significant effects and complications. Fear is the most prominent complication faced by all three characters—the fear that others will uncover the instability of their personalities and reveal their inner secrets. To avoid this fundamental conflict, all three characters employ the defense mechanism of an idealized self-image. Using this method, Naval introduces herself as the mother of all the dead; Volga attempts to present herself as a generous person despite her limitations, and Afsaneh, although her book has been reprinted only once, positions herself as a prominent and important writer. Therefore, this idealized self-image further distances these characters from their true selves and hinders the development of genuine self-confidence.

تحلیل و مقایسه خودانگاره آرمانی در شخصیت زن رمان‌های برگزیده بر اساس آرای کارن هورنای هرس، از شیطان آموخت و سوزاند، دل فولاد

روح‌اله خدیوپور^۱ | ساره زیرک^{۲*} | عبدالحسین فرزاد^۳ | رضا قربان جهرمی^۴

۱. دکترای زبان و ادبیات فارسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: r.khadivpour@iau.ir
۲. نویسنده مسئول، دانشیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: s.zirak@iau.ac.ir
۳. دانشیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: Abdolhosein.farzad@gmail.com
۴. استادیار، گروه روان‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: r.ghorban@srbiau.ac.ir

اطلاعات مقاله چکیده

کارن هورنای معتقد بود تضاد بنیادی اثرات و عوارضی دارد و از جمله آن‌ها به یأس و ترس و تمایلات سادیستی اشاره کرد. او باور داشت شخص روان‌رنجور برای مصون ماندن از اثرات و عوارض تضاد بنیادی از روش‌هایی بهره می‌گیرد. از این رو، ما در این پژوهش به تحلیل این روش‌ها پرداخته و به شیوه توصیفی - تحلیلی و با اتکا به آرای هورنای به این سؤال اساسی پاسخ دادیم که زنان رمان‌های برگزیده از چه سازوکاری برای مقابله با اثرات تضاد بنیادی استفاده می‌کنند؟ یافته‌های این پژوهش نشان داد تمام زنان برگزیده از مکانیزم خودانگاره آرمانی برای مقابله با تضاد بنیادی بهره گرفته‌اند. نوال با بهره‌گیری از این سازوکار، خود را مادر تمام مردگان می‌نامد، ولگا می‌کوشد خود را بسیار دست‌ودلباز نشان دهد و افسانه تلاش می‌کند خود را نویسنده‌ای بسیار معروف معرفی کند. اما این سازوکار نیز به نوبه خود بر وخامت وضعیت روانی آن‌ها می‌افزاید و هر چه بیش‌تر آن‌ها را از خود واقعی‌شان دور می‌کند.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۰۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۹/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۰۳

واژه‌های کلیدی:

کارن هورنای،
اضطراب بنیادی،
تضاد بنیادی،
خودانگاره آرمانی،
هرس،
از شیطان آموخت و سوزاند،
دل فولاد.

استناد: خدیوپور، روح‌اله؛ زیرک، ساره؛ فرزاد، عبدالحسین؛ قربان جهرمی، رضا (۱۴۰۴). تحلیل و مقایسه خودانگاره آرمانی در شخصیت زن رمان‌های برگزیده بر اساس آرای کارن هورنای هرس، از شیطان آموخت و سوزاند، دل فولاد. پژوهشنامه ادبیات داستانی، ۱۴ (۳)، ۱۱۵-۱۴۵.

حق مؤلف © نویسندگان.

DOI: 10.22126/rp.2023.8401.1687

ناشر: دانشگاه رازی

۱. پیشگفتار

ایگلتون^۱ نقد ادبی^۲ روان کاوانه را به چهار نوع تقسیم کرده است: «این نقد می تواند معطوف به مؤلف، محتوی، ساختمان صوری یا خواننده باشد.» (ایگلتون، ۱۳۹۹: ۲۴۶) آنچه در این جستار مد نظر ماست نقد محتواست. در این نوع نقد به «انگیزه های ناخودآگاه شخصیت ها یا اهمیت روان کاوانه اشیا یا رخدادهای متن» (همان: ۲۴۶) توجه می شود. گرچه نظریه پردازان شخصیت بر سر یک تعریف واحد از شخصیت توافق ندارند، با این وجود می توان گفت «شخصیت، الگوی صفات نسبتاً دائمی و ویژگی های منحصربه فرد است که به رفتار شخص ثبات و فردیت می بخشد.» (فیست^۳. فیست^۴، ۱۴۰۰: ۵) از جمله روان کاوانی که درباره ماهیت شخصیت آرای متفاوتی از سایرین داشت و مکتب جدیدی بنیاد نهاد، کارن هورنای^۵ بود. هورنای برخلاف فروید که عوامل زیست شناسی^۶ و کاراندام شناسی^۷ را علت و محرک عصیت می دانست، معتقد بود «عامل ایجاد مسائل عصبی، عوامل تربیتی و فرهنگی و اجتماعی است.» (هورنای، ۱۳۹۸: ۱۱) زنان نویسنده معاصر نیز هم چون منیرو روانی پور، فرخنده آقایی و نسیم مرعشی همگام با روان کاوان به مسائل فرهنگی و اجتماعی توجه داشته اند و با دقت و باریک بینی خاص خویش به تبیین و شرح حال وضعیت روانی زنان معاصر پرداخته اند. فروید درباره نویسندگان و آثارشان می گوید: «وصف حیات روانی انسان مسلماً بیش از همه با حوزه کار داستان نویسان تناسب دارد. نویسندگان، از زمان های بسیار دور تا کنون، منادی دانش و به طریق اولی، منادی روان شناسی علمی بوده اند.» (فروید^۸، ۱۳۹۹: ۷۸-۷۷) ما نیز در این پژوهش با استناد به آثار نویسندگان زن معاصر و با اتکا به آرای کارن هورنای به تحلیل و بررسی سازوکار خودانگار آرمانی در شخصیت زنان برگزیده در سه رمان *هرس*، *از شیطان آموخت و سوزاند* و *دل فولاد* می پردازیم. طرح پژوهش در این مقاله توصیفی - تحلیلی است. در انجام تحقیق حاضر در بخش توصیفی اطلاعات از طریق اسنادی (فیش برداری به شکل توصیفی) و پیمایشی (استفاده از نظریه کارن هورنای) گردآوری می شود. برای دستیابی به هدف پژوهش، آثار برگزیده مورد مطالعه قرار می گیرد و سازوکار

1. Terry Eagleton
2. Literary criticism
3. Gregory J. Feist
4. Jess Feist
5. Karen Horney
6. Biologique
7. Physiology
8. Sigmund Freud

خودانگاره آرمانی از دیدگاه کارن هورنای استخراج و سپس به روش «تحلیل محتوا» مطالب مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱-۱. پرسش‌های پژوهش

این جستار می‌کوشد براساس آرای کارن هورنای به این پرسش‌ها پاسخ دهد:

- چه عواملی (زیست‌شناسی یا عوامل فرهنگی و تربیتی) سبب روان‌رنجوری زنان برگزیده شده است؟
- زنان برگزیده برای محافظت خویش در برابر اضطراب بنیادی دست به چه اقداماتی می‌زنند؟
- سازوکار خودانگاره آرمانی چه تأثیری بر اعتماد به نفس شخصیت‌های برگزیده داشته است؟

۱-۲. پیشینه پژوهش

تا کنون مقاله‌ای به مقایسه شخصیت‌های اصلی رمان‌های برگزیده با هم و روش‌های متفاوت این زنان در به کارگیری گرایش‌های روان‌رنجور و سازوکار خودانگاره آرمانی پرداخته است. هر سه رمان، وضعیت روانی زنان را در دوران پس از انقلاب و در قلب نابسامانی‌های اجتماعی آن دوران به تصویر می‌کشد. پژوهش‌های صورت گرفته در مورد این سه رمان از منظرهای متفاوتی هم‌چون هویت، نقد جامعه‌شناختی^۱ و نظریه افتراق زنان به تحلیل این رمان‌ها پرداخته‌اند که در این جا به ذکر آن‌ها می‌پردازیم:

- عظیمی و صادقی (۱۴۰۰). «بررسی مؤلفه‌های اصلی مشترک ترسیم‌شده از شخصیت زنان سنتی و مدرن در آثار زویا پیرزاد و فرخنده آقایی»؛ یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که این دو نویسنده، شخصیت زنان سنتی را با ویژگی‌هایی چون خانه‌داری، انجام نقش‌های جنسیتی، انفعال در برابر نظام مردسالار و تابعیت از سنن مرسوم، ترسیم می‌کنند و در مقابل چهره زنان مدرن آثارشان با اموری چون اشتغال، اثبات هویت زنانه و مبارزه با مردسالاری توصیف شده است.

- اسکویی (۱۳۹۹). «تحلیل دیدگاه نجات زمین توسط زنان در رمان هَرس با رویکرد بوم‌فمینیستی^۲»؛ نگارنده در این مقاله به تبیین و تفسیر پیوندهای اندیشگانی این اثر با مؤلفه‌های فلسفه بوم‌فمینیستی پرداخته است.

- شجاعت زاده و اسکویی و مشفق (۱۳۹۹). «نظریه افتراق زنان و تحلیل آن در رمان هرس نوشته نسیم مرعشی»؛ نگارندگان در این جستار دلایل و نتایج حاصل از استقلال زنانه موجود در این اثر را براساس نگرش‌های فمینیستی ارائه شده در باب نظریه افتراق بازجسته‌اند.

- ناصری، فرشته (۱۳۹۸). «تحلیل فمینیستی رمان *دل فولاد* منیرو روانی‌پور براساس نقد روان‌کاوانه فردیت یونگ»؛ یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که تقابل دیکتاتور با سوارکار، تقابل خودآگاه و ناخودآگاه در ذهن افسانه است. این تقابل در سطح دیگر، نمادی از تقابل مردسالاری و زنانگی نیز است. نویسنده این مقاله معتقد است رمان *دل فولاد* متنی بسیار پیچیده و چند لایه است که با سیر نظریه‌های روان‌شناسی نیز قابل تحلیل و بررسی است.

- حیدری و پارسایی و ضیایی (۱۳۹۸). «بررسی شخصیت‌پردازی زنان در رمان هرس»؛ نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که اغلب زنان این داستان، شخصیتی پویا دارند.

- بنی‌طرفی و حاتم‌پور (۱۳۹۸). «بازنمایی جلوه‌های زنانه در سه رمان از نویسندگان زن ایرانی»؛ نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بازتاب شخصیت زن در رمان‌های برگزیده، نمودی از محدودیت‌های جنسیتی در جامعه است.

- حیاتی، زهرا. عاملی رضایی، مریم و مسعودی، مژگان (۱۳۹۷). «تحلیل و مقایسه تقابل‌های جنسیتی در رمان‌های دهه‌های شصت و هشتاد مورد مطالعه: رمان‌های *دل فولاد*، *باغ بلور*، *نگران نباش*، *کافه پیانو*. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در رمان‌های دهه شصت، دو گانه‌های سنت، تجدد؛ تقید، آزادی؛ پاکدامنی، روسپی‌گری و افسردگی، سرزندگی مشترک است و در رمان‌های دهه هشتاد، تقابل‌های امروز، گذشته؛ تجدد، تأهل؛ واقع‌گرایی، آرمان‌گرایی؛ جنسیت روانی، جنسیت کار اندام‌شناسی نسبت به تقابل‌های دو رمان دهه شصت متفاوت است و البته دو گانه‌هایی مانند تقید/آزادی؛ سنت/تجدد و سرزندگی/افسردگی در رمان‌های دو دهه مشترک است.

- جاور و علیزاده (۱۳۹۶). «هویت در رمان از *شیطان آموخت* و *سوزاند* اثر فرخنده آقایی (بر پایه تحلیل گفتمان انتقادی نورمن فرکلاف)»؛ پژوهشگران در این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش هستند که بافت تاریخی و اجتماعی تا چه اندازه در فرایند شکل‌گیری گفتمان در این متن روایی مؤثر بوده است.

- گلمرادی، صدف (۱۳۹۳). «نقد جامعه‌شناختی سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی زنان در رمان *دل فولاد* اثر منیرو روانی‌پور براساس نظریه انواع سرمایه پیر بوردیو»؛ یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد

سرمایه اقتصادی زنان سیری منفی دارد. آنان در تولید و بازتولید سرمایه نمادین با بحران نابرابری روبه‌رو هستند و سرمایه اجتماعی‌شان نیز از انواع کنترل‌های اجتماعی و شکل‌های متفاوت خشونت آسیب دیده است. فقط سرمایه‌های فرهنگی زنان است که در سطحی محدود و منحصر روندی پویا را در دو سوی افقی و عمودی نشان می‌دهد.

- فاضلی و تقی‌نژاد (۱۳۸۹). «روایت زمان در رمان *از شیطان آموخت و سوزاند*؛ این مقاله به بررسی و تحلیل چگونگی روایت و روابط زمان‌مند آن در این اثر از نظرگاه ژرار ژنت می‌پردازد و اهمیت به کارگیری عنصر زمان و وابسته‌ها و هم‌بسته‌های آن را به عنوان یکی از بنیان‌های روایت‌های مدرنیستی بازمی‌نماید.

بنابراین تحلیل و بررسی شخصیت زن این رمان‌ها با رویکردی روان‌کاوانه و بر اساس آرای کارن هورنای گامی نو در پیشبرد پژوهش‌های بینارشته‌ای به شمار می‌آید.

۱-۳. روش پژوهش و چارچوب نظری

هورنای در کتاب *شخصیت عصبی زمانه ما* به تفاوت دیدگاه خود با فروید اشاره دارد و می‌گوید: «بر خلاف فروید که عوامل زیست‌شناسی و کاراندام‌شناسی را علت و محرک عصبیت می‌داند، من معتقدم عامل ایجاد مسائل عصبی عوامل تربیتی، فرهنگی و اجتماعی است.» (هورنای، ۱۳۹۸: ۱۱) بنابراین نمی‌توان مفهوم کلمه عصبیت را اگرچه اساساً یک اصطلاح پزشکی است، بدون در نظر گرفتن عوامل فرهنگی و اجتماعی روشن ساخت. بر این اساس باید گفت که مشکلات روانی انسان، عمدتاً عللی تربیتی و اجتماعی دارند که با تربیت صحیح می‌توان از بروز آن‌ها جلوگیری کرد و اگر چنین مسائلی ایجاد شده باشند، به رفع آن‌ها امید داشت. هورنای اولین نشانه عصبیت را «غیرعادی بودن رفتارها و عدم انطباق آن رفتارها و عکس‌العمل‌ها با معیارها و الگوهای محیطی‌ای که شخص در آن زندگی می‌کند» (همان: ۱۵) می‌داند و برای انواع عصبیت‌ها، دو علامت و نمود خارجی برمی‌شمرد: «۱- انعطاف‌ناپذیری یا اجباری بودن رفتارها و عکس‌العمل‌ها ۲- عدم استفاده از امکانات واقعی» (همان: ۲۰). به نظر وی در ساختمان عصبیت، اضطراب حکم تنه درختی را دارد که ده‌ها شاخ و برگ و مسئله فرعی از آن می‌روید. او بر این باور است که «اگر فرد در رابطه با اجتماع و به‌خصوص کودک در رابطه با خانواده احساس امنیت خود را از دست بدهد، به اضطراب اساسی دچار می‌شود.» (شاملو، ۱۳۹۰: ۹۴) بنابراین شخص عصبی برای تسکین اضطراب بنیادی و جلوگیری از غلیان آن، به برخی

تلاش‌ها و حیل‌های دفاعی دست می‌زند که به نوبه خود بر وخامت شرایط می‌افزاید. از نظر هورنای کودکان برای مصون ماندن از اضطراب بنیادی به چهار شیوه رفتار می‌کنند: «۱- جلب عشق و محبت ۲- مطیع بودن ۳- کسب قدرت ۴- کناره‌گیری» (شولتز^۱، شولتز^۲، ۱۴۰۰: ۲۳۹). امکان دارد این سازوکارها اضطراب را کاهش دهند، اما همان‌گونه که گفته شد سبب پیچیده‌تر شدن شرایط و سستی شخصیت فرد می‌شوند. این ابزارهای دفاعی می‌توانند جزو دائمی شخصیت فرد شوند و ویژگی سائق یا نیاز را در تعیین رفتار فرد به خود گیرند. هورنای می‌گوید: «این نیازها از چهار روش محافظتی که قبلاً مورد بحث قرار دادیم اختصاصی‌تر هستند، اما همان راهبردهای دفاعی اساسی را توصیف می‌کنند.» (فیست، ۱۴۰۰: ۲۵۰) او این نیازها را در سه گروه جای می‌دهد و آن‌ها را «گرایش‌های روان‌رنجور» می‌نامد و بیان می‌کند که هر یک از آن‌ها می‌توانند نگرش فرد را به خود و دیگران نشان دهند. این گرایش‌ها «نگرش‌ها و رفتارهای بی‌اختیار را شامل می‌شوند؛ یعنی افراد روان‌رنجور مجبورند مطابق با حداقل یکی از گرایش‌های روان‌رنجور رفتار کنند. این گرایش‌ها، هم‌چنین در هر موقعیتی، به صورت کورکورانه آشکار می‌شوند. گرایش‌های روان‌رنجور عبارت‌اند از: ۱- حرکت به سوی مردم (شخصیت مطیع)؛ ۲- حرکت علیه مردم (شخصیت پرخاشگر)؛ ۳- حرکت به دور از مردم (شخصیت جدا)» (شولتز، ۱۴۰۰: ۲۴۲) از برخورد این سه تمایل متضاد با یک‌دیگر «جنگ و ستیزی سخت و دائمی در روح شخص جریان پیدا می‌کند. هورنای این کشمکش را ریشه و هسته «تضاد اساسی» می‌داند.» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۱۲). تضاد اساسی، وجود شخص را تجزیه می‌کند و مانع یکپارچگی و وحدت روانی او می‌شود و شخص را از داشتن یک شخصیت محکم محروم می‌کند. بنابراین شخص عصبی برای مصون ماندن از آزار تضادهای درونی از روش‌هایی استفاده می‌کند. یکی از این روش‌ها «خودانگاره آرمانی» است. «شخص عصبی در ذهنش مقداری صفات و فضایل ایده‌آل می‌سازد و خود را دارای آن صفات و فضایل تصور می‌کند. تصویری از خویش می‌سازد که به میزان زیادی با آنچه واقعاً هست فاصله و تفاوت دارد. نوع این صفات و فضایل بستگی به چگونگی شخصیت و ساختار روحی او دارد.» (همان: ۷۷) به میزانی که تصورات ایده‌آلی غیرواقعی باشند، شخص را متزلزل و محتاج تأیید و تمجید دیگران می‌سازند. انسان برای صفات و خصالی که واقعاً دارد محتاج تحسین، تمجید و تصویب دیگران نیست، بلکه به خاطر صفاتی که در او نیست یا لاقابل به آن اندازه که او تصور

1. Duane P. Schultz

2. Sydney Ellen Schultz

می‌کند نیست، احتیاج به تأیید دیگران پیدا می‌کند و حساسیت نشان می‌دهد. «کلمه «باید» شلاقی است که با آن شخص روان‌رنجور خود را به سوی خودانگاره آرمانی می‌راند و می‌کوشد تا به وسیله آن فاصله «خود واقعی» و «خود تصویری» را از بین ببرد.» (همان: ۸۰) هورنای معتقد است اولین وظیفه مهم خود ایده‌آلی این است که «جانشین اعتماد به نفس و مناعت واقعی می‌شود.» (همان: ۸۲).

۲. پردازش تحلیلی موضوع

۲-۱. اضطراب بنیادی^۱

هورنای بر این باور بود که در وجود هر انسانی مقداری استعدادهاى خاص نهفته است که اگر شرایط و فرصت مناسب برایش فراهم سازند، این نیروها و استعدادها خودبه‌خود و به طور طبیعی رشد می‌کنند. «مهم‌ترین این شرایط عبارت‌اند از: محبت، حمایت، آزادی نسبی، کمک و راهنمایی و تشویق.» (هورنای، ۱۳۹۹: ۱۳) اما بررسی‌های ما نشان می‌دهد شخصیت‌های برگزیده از این بسترهای مناسب رشد، یعنی از محبت و حمایت والدین که برای رشد استعدادهاى هر فرد لازم و ضروری است، برخوردار نبوده‌اند. از این رو، در این بخش به تحلیل و بررسی عواملی که موجب شکل‌گیری خصومت و اضطراب بنیادی در شخصیت زنان برگزیده شده است، می‌پردازیم.

۲-۱-۱. بررسی اضطراب بنیادی در شخصیت ولگا

واکاوی‌های ما نشان می‌دهد، مادر ولگا با توجه به شخصیت روان‌رنجور و سابقه‌ی بستری شدنش در مراکز روانی قادر به ابراز محبت صادقانه به فرزندش نیست:

«در رازی پرونده مادر را آوردند و به من نشان دادند. به مادر دو بار شوک مغزی داده

بودند.» (همان: ۸۳)

هورنای در مورد محبت والدین بر این مهم تأکید می‌کند که «بسیاری از والدین به علت عصبیت و مسائل روانی‌شان قادر به ابراز محبت صادقانه نیستند.» (هورنای، ۱۳۹۸: ۸۲-۸۳) که در رفتار مادر ولگا به‌خوبی قابل واکاوی است. ازدیگر سو باید به این مهم توجه داشت که مادر ولگا بارها اقدام به ضرب و شتم او می‌کند:

«بارها مرا به قصد کشت کتک زد.» (همان: ۱۴۲)

و ولگا نیز به سبب ترسی که در اثر خودکامگی و خشونت بیش از حد مادرش در وجودش شکل گرفته است، قادر نیست به رفتارهای ناروای مادرش اعتراض و با آن‌ها مخالفت کند:

«من همیشه از او می‌ترسیدم.» (آقائی، ۱۳۹۸: ۵۲)

و همین ترس و عدم اعتراض منجر به شکل‌گیری «خصومت بنیادی» در شخصیت او می‌شود. بررسی ما هم چنین نشان می‌دهد که ولگا در یکی از واگویی‌هایش خود را به ماکتی تشبیه می‌کند که از امکان رشد محروم شده است:

«تمام اندازه‌های مرا کوچک کرده‌اند، مثل ماکتی از شهرک اکباتان.» (همان: ۱۹۸)

از دلایل این محرومیت می‌توان به دو عامل مهم فقدان پدر و وجود مادری روان‌رنجور، اشاره کرد. ولگا از یک سو به سبب فقدان پدر از محبت و حمایت او منتفع نمی‌شود و از دیگر سو، به سبب وجود مادری روان‌رنجور، از محیطی بهنجار برای زیست و رشد مناسب برخوردار نبوده است.

۲-۱-۲. بررسی اضطراب بنیادی در شخصیت نوال

در مورد نوال، شخصیت اصلی رمان هرس، شاهدیم که پسر عموهایش داستان تولد و رفتن مادرش را برایش تعریف می‌کنند و می‌گویند مادرش به خاطر اختلافی که با پدرش داشته، خانواده را برای همیشه ترک کرده است. با توجه به سخنان پسرعموهای نوال درباره مادرش و فضای کلی داستان به این نتیجه می‌رسیم که نوال روابط گرم و صمیمانه‌ای با پدرش و خاطره خوبی از رفتن مادرش ندارد و از فقدان محبت صادقانه رنج می‌برد:

«صدای ماشین آقاش را می‌شنید که صبح‌ها می‌بردش نخلستان عاموش و خودش می‌رفت سر

کار. آخر کسی توی خانه نبود که نوال را نگه دارد.» (مرعشی، ۱۳۹۹: ۱۶۹)

نوال پس از رفتن مادرش به دلیل فقدان نقش حمایتی او، مجبور بوده است روزها نزد عمو و پسر عموهایش بماند، اما این مسئله بعد از ازدواج مجدد پدر و با حضور نامادری نیز، باز تکرار می‌شود:

«نوال مدرسه می‌رفت که آقاش زن گرفت. نوال زن آقاش را دوست نداشت. پسرهای

کوچکش را هم. کنار آن‌ها در خانه بند نمی‌شد. بعد از مدرسه می‌رفت نخلستان عاموش با

پسرعموهایش لای درخت‌ها می‌دوید تا شب که آقاش بیاید دنبالش و برش گرداند خانه.»

(همان: ۱۷۰)

نامادری نمی‌تواند نقش حامی را برای نوال ایفا کند و در نتیجه روابط پدر و دختر سردتر از قبل می‌شود. عدم همراهی نوال با پدرش پس از این ازدواج، می‌تواند شاهی بر کدورت و سردی باشد که بر روابط‌شان حاکم است. در ضمن در تمام متن اثری از گفتگوی نوال با پدرش و یا اثری از نقش حمایتی او نمی‌بینیم.

۲-۱-۳. بررسی اضطراب بنیادی در شخصیت افسانه

مهم‌ترین عامل در شکل‌گیری خصومت و اضطراب بنیادی در شخصیت افسانه به وجود پدری خشن و مادری ناتوان در مقابله با این سوء رفتارها بازمی‌گردد:

«پدر بلند شده بود و او کز کرده بود گوشه اطاق و گلویش داشت ورم می‌کرد. پدر کمر بندش را، کمر بند خودش و مرد را درآورده بود و می‌زد: کجا بودی... کجا؟» (روانی‌پور، ۱۳۷۹: ۶۸)

اما افسانه به سبب ترسی که در اثر خودکامگی و خشونت بیش از حد پدر در وجودش شکل گرفته است، نمی‌تواند به رفتارهای ناروای او اعتراض و با آن‌ها مخالفت کند و همین ترس و عدم اعتراض منجر به شکل‌گیری «خصومت بنیادی» در شخصیتش می‌شود. از این رو، می‌توان گفت افسانه نیز از محبت و حمایت والدین که برای رشد استعدادهای هر فرد لازم و ضروری است، برخوردار نیست:

«پدر می‌زد. خواهران باردار بافنده می‌خندیدند و مرد نشسته بود و سیگار می‌کشید و مادر التماسش می‌کرد، می‌خواست پایش را ببوسد: می‌میره... به خدا می‌میره نذار بکشدش، نگذار.» (روانی‌پور، ۱۳۷۹: ۱۰۷)

بنابراین می‌توان گفت فقدان یکی از والدین که در مورد نوال، عدم حضور مادر و در مورد ولگا، عدم حضور پدر و یا روان‌رنجوری یکی از والدین که در مورد ولگا، مادرش و در مورد افسانه، پدر او؛ موجبات حس ناامنی، اضطراب و تشویش را برای شخصیت‌های برگزیده فراهم می‌آورند که هورنای این وضعیت را اضطراب بنیادی نامید. در این شرایط، این شخصیت‌ها به جای این که وقت و انرژی‌شان را صرف پرورش استعدادهای طبیعی‌شان کنند، صرف تسکین و تخفیف اضطراب‌های‌شان می‌کنند.

۲-۲. گرایش‌های روان‌رنجور^۱

ولگا، نوال و افسانه ناچارند با دیگران دائماً در تماس باشند، در نتیجه می‌کوشند روش‌های مناسبی بیابند تا با اطرافیان‌شان مدارا کنند و بدین طریق مانع از آن شوند که دیگران با رفتار خشن و

آزاردهنده، بر اضطراب و دلهره‌شان بیفزایند. هورنای راه‌های مماشات و مدارا با محیط‌های خشن و ناهنجار را به طور خلاصه: «مهرطلبی و جلب حمایت و محبت دیگران»، «پرخاشگری و برتری‌طلبی» و «عزلت‌گزینی و دوری از اشخاص» برشمرده است. در این بخش به تحلیل و بررسی این گرایش‌ها در هر کدام از شخصیت‌ها می‌پردازیم.

۲-۱-۲. بررسی گرایش روان‌رنجورانه حرکت به دور از مردم در شخصیت نوال

با تحلیل و بررسی زندگی نوال می‌توان چنین نتیجه گرفت که او در دوره‌های گوناگون زندگی‌اش از گرایش روان‌رنجورانه حرکت به دور از مردم بیش‌ترین استفاده را برای کاهش اضطراب بنیادی‌اش می‌کند. اضطراب نوال در ایام کودکی و با ورود نامادری به علت فقدان محبت صادقانه و عدم توجه به نیازهای اساسی‌اش، تشدید می‌شود و تمام سعی او این است که با دوری از خانه، کمترین تماس و ارتباط را با نامادری و فرزندان‌اش داشته باشد و ما شاهدیم با رفتن نوال به دارالطلعه و تیمار نخل‌ها، این خصوصیت دوری‌گزینی شدت بیش‌تری می‌گیرد و او در آن‌جا نیز بیش‌تر اوقات خود را به دور از مردم و در کنار نخل‌ها سپری می‌کند:

«شیش ساله این زن داره مادری می‌کنه برا نخلای سوخته. هر روز کارش همینه. می‌آد می‌شینه،

باشون حرف می‌زنه، لباس تن‌شون می‌کنه، نازشون می‌کنه. سیلش کن عینی. نخلا جون

گرفته‌ن بعد ئی همه سال. دارن سبز می‌شن. می‌بینی عینی؟» (مرعشی، ۱۳۹۹: ۶۳)

از صفات و خصوصیات دیگر شخصیت عزلت‌گزین می‌توان به عدم تلاش و کوشش اشاره کرد. هورنای در این خصوص می‌گوید «در عزلت‌گزینی عصبی، شخص به طور کلی از تلاش و کوشش باز می‌ماند و زندگی‌اش را محدود می‌سازد.» (هورنای، ۱۳۹۹: ۲۴۴) تحلیل و بررسی زندگی نوال، ما را با این خصوصیت رفتاری‌اش بیش‌تر آشنا می‌کند:

«بشقاب‌های سرویس بلوری که خریده بود و روی میز خانه مادرش جلو نوال چیده بود، بالا

پریده و باز توی هم نشسته بودند. رسول خودش رفته بود از بازار سیروس اهواز خریده بودشان.

خودش تنها. هر چه به نوال التماس کرده بود نیامده بود.» (مرعشی، ۱۳۹۹: ۵۰)

بنابراین افراد روان‌رنجوری هم‌چون نوال که برای کاهش اضطراب‌شان از عزلت‌گزینی استفاده می‌کنند، یکی از خصوصیات‌شان این است که، دست از تلاش و کوشش برمی‌دارند و زندگی خود را

محدود می‌کنند. در مورد نوال نیز شاهدیم که او بعد از آغاز جنگ و مرگ نزدیکانش، فقط نظاره‌گر جریان زندگی است.

۲-۲-۲. بررسی گرایش روان‌رنجورانه حرکت به سوی مردم در شخصیت ولگا

با تحلیل و بررسی زندگی ولگا می‌توان چنین نتیجه گرفت که او در دوره‌های گوناگون زندگی‌اش از حرکت به سوی مردم به مثابه روشی برای کاهش اضطراب بنیادی‌اش استفاده کرده است. از خصوصیات تیپ مهرطلب می‌توان به احتیاج‌شان به کمک و حمایت دیگران از آن‌ها اشاره کرد که این خصوصیت در رفتار ولگا کاملاً قابل واکاوی است. چنان‌که در طول داستان، او مدام خود را محتاج کمک و حمایت دیگران می‌داند و از اشخاص گوناگون تقاضای کمک می‌کند و از آن‌ها قرض می‌گیرد:

«از ایشون هزار تومان دستی قرض گرفتم.» (آقایی، ۱۳۹۸: ۱۹)

از دیگر خصوصیات شخصیت مهرطلب «احساس قصور و عجز است» (هورنای، ۱۳۹۸: ب: ۲۰۰) که نهایتاً منجر به تنفر از خویش می‌شود:

«برای کار در آبدارخانه احتیاج به یک کارگر دارند. مجبور شدم بپذیرم. باید دفتر را تمیز کنم. از خودم بدم آمد.» (همان: ۹)

بررسی‌های ما نشان می‌دهد که عبارت «از خودم بدم می‌آید» بارها در کل رمان تکرار می‌شود. از دیگر خصوصیات که هورنای برای افراد مهرطلب بیان می‌کند این است که «برای وقت و حتی پولی که به زحمت به دست می‌آورند، ارزشی قائل نیستند.» (هورنای، ۱۳۹۹: ب: ۲۰۲). ولگا برای سفر به ماسوله تقریباً یک پنجم حقوقش را شیرینی می‌خرد، که نشان می‌دهد برای پولی که به دست می‌آورد ارزش قائل نیست. او حتی تحت عنوان سخاوت، مسرفانه پول خرج می‌کند:

«از کتاب‌خانه ثامن ۴ پرس کباب کوبیده گرفتم و برای ناهار به مطب دکتر آفتان‌لیان رفتم. سودابه و آقای فاطمی هم پلو و خورش داشتند، با هم خوردیم. عوض این که آن‌ها به من غذا بدهند، من برای‌شان غذا گرفتم.» (آقایی، ۱۳۹۸: ۱۳۳)

و این در حالی است که او برای یک پرس غذا، گاهی محتاج کمک دیگران می‌شود و چیزی برای خوردن ندارد:

«برای ناهار یک بشقاب پلوی خالی گرفتم. از امروز دیگر توان خرید غذا را ندارم. شانزده ماه در زیرزمین خانه مریم مسعودی و یک سال در خانه مریم بیگی و یک سال در کتابخانه در گرسنگی گذشت.» (همان: ۱۰۹)

نکته دیگری که هورنای درباره شخصیت مهرطلب بیان می‌کند، پیشرفت خیلی کند آن‌ها در جلسه‌های روان‌کاوی است و علت آن را این می‌داند که آن‌ها «از هر کاری که به نفع‌شان باشد، اجتناب می‌کنند.» (هورنای، ۱۳۹۹: ۲۰۳) ولگا نیز رابطه خوبی با روان‌کاوان و مددکاران ندارد و بارها آن‌ها را عامل مشکلات خود معرفی می‌کند:

«این همه سال روان‌پزشکان مرا مونگول و گدا نگه داشتند.» (همان: ۲۵)

هورنای علت اجتناب و خودداری شخص روان‌رنجور از خودکاوی و روان‌کاوی را «ترس از دیدن نقص‌هایی می‌داند که او فعلاً بر آن‌ها سرپوش گذاشته و پنهان کرده است.» (هورنای، ۱۳۹۹: ۲۰۳) به طور مثال، روان‌کاو ولگا به او می‌گوید که عقل معاش ندارد:

«از نظر دکتر کسمایی من عقل معاش ندارم. عقل معاش ندارم یعنی همیشه باید دستم پیش این و آن دراز باشد.» (همان: ۸۱)

اما او این موضوع را بر نمی‌تابد و به انتقاد از او و مراکز درمانی می‌پردازد:

«مراکز روانی و روان‌پزشک‌ها برایم کلماتی پر از درد و آه شده‌اند و بی‌اختیار قطرات اشک گونه‌هایم را خیس کرد. آن‌ها روی روح و روان آدم‌ها کار می‌کنند و می‌توانند از یک فرد عادی، یک بیمار غیرعادی بسازند. دکتر کسمایی به من گفت که دیگر به مطبش مراجعه نکنم.» (همان: ۹۵-۹۶)

هورنای هم چنین معتقد بود شخصیت مهرطلب «به علت تعدی و اجحاف دیگران در حقش، احساس عناد و خصومت شدیدی به آن‌ها دارد، اما جز در مواقعی که دچار طغیان و آشفتگی روانی شود، دشمنی خود را ابراز نمی‌کند.» (هورنای، ۱۳۹۹: ۲۰۳-۲۰۴) ولگا نیز با این که مورد تجاوز مردهای متعددی قرار می‌گیرد هرگز این خشم را ابراز نمی‌کند:

«نوتیک می‌داند برادرش اولین کسی بود که به من تجاوز کرد. وقتی خاله‌ام مرا از خانه بیرون کرد. یک شب سرد اسفندماه بود. برف همه‌جا را سفیدپوش کرده بود. به هوهان زنگ زد.

گفتم جایی برای خواب ندارم. مرا به خانه‌اش دعوت کرد. من با زنش آنجلا در قبرس آشنا شده بودم. پناهنده بود... وقتی همان شب اول در خانه‌اش به سراغم آمد باورم نمی‌شد که این قدر پست باشد.» (همان: ۲۱۶)

سپس بیان می‌کند که نمی‌توانسته است در برابر این ظلم داد و بیداد کند:

«من نمی‌توانستم جلو همسایه‌ها و به‌خصوص نوتیک که در طبقه اول بود، داد و بیداد کنم و نصف شب از خانه‌اش بیایم بیرون.» (همان: ۲۱۶)

در موارد دیگر هم ولگا خشم و خصومتش را ابراز نمی‌کند و فقط صلیب خود را از آن‌ها جدا می‌کند. هورنای معتقد است که «این تیپ به واسطه احتیاج و اتکا به دیگران، جرئت دعوا و مجادله ندارد.» (هورنای، ۱۳۹۹ ب: ۲۰۴)

۲-۳. بررسی گرایش حرکت علیه مردم در شخصیت افسانه

با تحلیل و بررسی زندگی افسانه می‌توان چنین نتیجه گرفت که او بعد از قمار همسرش بر سر او و مهاجرتش به تهران از گرایش حرکت علیه مردم به مثابه روشی برای کاهش اضطراب بنیادی‌اش استفاده کرده است. از خصوصیات مهم تیپ برتری طلب می‌توان به «احتیاج مبرم این تیپ بر کنترل و تسلط بر دیگران» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۵۶) اشاره کرد. در واکاوی شخصیت افسانه این احتیاج به‌خوبی به چشم می‌آید. او در برخورد با دیگران و به‌ویژه زیردستانش کاملاً به دنبال تسلط بر آن‌هاست. به طور مثال، در برخورد با منشی انتشارات به سبب اشتباه دومی که در تایپ داشته است بدون درنگ بر سر او فریاد می‌زند:

«نگاه کرد و باز هم کادر صفحه‌بندی رعایت نشده بود و همان جمله اول... یک کلمه افتاده بود و این بار دوم بود که منشی کار را آورده بود و باز دوباره باید می‌برد. سرش داد کشید: حواس‌تان کجاست خانم! کاغذهای تایپ شده را وسط اتاق پرت کرد، مهاجرانی رسید... منشی رنگش پریده بود، خم شده بود وسط اتاق و کاغذها را جمع می‌کرد.» (روانی‌پور، ۱۳۷۹: ۱۷۴)

چنان که در این مثال نیز به خوبی روشن است برخورد افسانه با دیگران حاکی از خواست او برای کنترل و تسلط بر آن‌هاست و با پرخاشگری سعی می‌کند به این مقصود نائل شود. توجه به این نکته حائز اهمیت است که «به نظر شخص برتری طلب ارتکاب هر نوع اشتباه و لغزش، نشانه حماقت و

سفاهت یا از ضعف شخصیت است.» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۵۹) بنابراین، افسانه از هرگونه ضعف و ناتوانی به شدت متنفر است و همیشه سعی می‌کند کارهایش بی‌عیب و ایراد باشد. از خصوصیات دیگر شخص برتری‌طلب می‌توان به این نکته اشاره کرد که «از نظر آن‌ها عشق چندان اهمیتی ندارد. احساسات را به تمسخر می‌گیرند و آن را نشانه ضعف شخصیت می‌دانند» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۵۸)

«نسرین مازوشیستی بیش نبود. در طلب رنج، زندگیش را همیشه پریشان و آشفته می‌کرد» (روانی‌پور، ۱۳۷۹: ۱۸۶)

در این مثال، نسرین که از دوستان قدیمی اوست و مدتی است از همسرش جدا شده بعد از مدتی خواهان بازگشت و زندگی مجدد با همسر سابقش است، اما افسانه بدون توجه به احساسات او دلیل این بازگشت را صرفاً تمایلات مازوشیستی بیان می‌کند و احساسات او را به تمسخر می‌گیرد و آن‌ها را نشانه ضعف می‌داند.

از دیگر خصوصیات تیپ برتری‌طلب «احتیاج شدید به تفوق، کسب موفقیت، پرستیژ و کسب شهرت است.» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۵۷) یک علت عطش افسانه برای کسب موفقیت و کسب شهرت، آن است که در جوامع امروزی داشتن چنین چیزهایی واقعاً نماینده نیرو و قدرت‌اند:

«یک روز باید تمام مردم این سرزمین غریب کتاب‌های تو را بخوانند.» (همان: ۲۰)

علت دیگر آن این است که به وسیله این قبیل چیزها می‌تواند جلب تحسین و تأیید دیگران را بکند و نتیجتاً احساس حقارت خود را کمی تسکین دهد:

«گوش داد به نسرین و تعریف‌هایش و قد کشید.» (همان: ۸۹)

در این مثال، دیکتاتور که بخشی از شخصیت روان‌رنجور افسانه است و خصوصیات برتری‌طلبانه‌ی شخصیت او را نمایندگی می‌کند با تعریف و تمجیدهای نسرین قد می‌کشد و بزرگ می‌شود.

هورنای معتقد است شخص برتری‌طلب مجبور است خود را «پر قدرت، کاردان، باهوش و جدی نشان دهد، دائماً در تلاش و کوشش است.» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۶۰) و این خصوصیت در رفتار افسانه کاملاً قابل تشخیص و واکاوی است. او در محل کار به‌طوری شوق و استعداد نشان می‌دهد که همه همکارانش او را به عنوان یک کارمند خوب می‌شناسند، ولی باید توجه داشت که شوق و علاقه او در

شغل و حرفه‌اش به سبب خود کار نیست، بلکه کار وسیله‌ای است که او را به هدف‌هایش می‌رساند و این موضوع بعد از این که افسانه به شیراز می‌رود و پدر از این می‌گوید که کتابش را خوانده است و حتی برای چند تن از دوستانش نیز خریده است خود را نمایان می‌کند:

«چیزی شعله می‌کشید. فریادی از ته گلویش و می‌خواست بیرون بیاید و جهان را درهم بکوبد و این همه سال چکارها که کرده بود تا او را به نام بخوانند، صدایش بزنند و بگویند افسانه... افسانه» (همان: ۲۵۵)

چنان که در این مثال شاهدیم افسانه از این می‌گوید که دست به هر کاری زده است تا به شهرت برسد و دیگران نامش را صدا کنند. کار برای افسانه کسب پرستیز و شهرت می‌کند، والا نه کار را دوست دارد و نه از آن لذت می‌برد. هورنای در این باب می‌گوید: «شخص عصبی تقریباً تمام احساسات و عواطف واقعی خود را خفه کرده و آنچه ما به عنوان عشق، عواطف و احساسات در او می‌بینیم چیزی جز تلاش‌های عصبی برای حفظ وجود خود نیست.» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۶۰)

از دیگر نکات مهم شخصیت برتری‌طلب می‌توان گفت که «برعکس تیپ مهرطلب که به سادگی تسلیم می‌شود و از هر گونه مبارزه و کشمکش اجتناب می‌ورزد، این تیپ آمادگی عجیبی برای مبارزه و جدال دارد.» (همان: ۵۹) این خصوصیت نیز در شخصیت افسانه کاملاً ظهور و بروز دارد:

«با نسرین رفت خرید.

زده به سرت!

نه! باید یاد بگیرم.

و امان از تو وقتی چیزی را بخواهی!» (روانی‌پور، ۱۳۷۹: ۲۶۱)

در این بخش از رمان، افسانه تلاش می‌کند که بافتن کاموا را یاد بگیرد و دوستش نسرین از این می‌گوید که او هرگاه خواسته کاری را انجام دهد با اصرار و ممارست توانسته است که مؤید روحیه مبارز اوست.

از خصوصیات دیگر این تیپ آن است که «بی‌علاقگی خاصی به انسان‌ها پیدا می‌کنند» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۵۸):

«بیزار بود از همه. نسرین، منشی و دختر کاتب.» (همان: ۱۸۶)

از خصوصیات دیگر تیپ برتری طلب این است که دیگران را مورد سرزنش و شماتت قرار می دهند:

«با صدایی که نمی شناخت خیلی رسمی گفت: شما ضعیفید، ضعیف و بقیه همه حرف!» (همان: ۱۸۶)

در این مثال، افسانه دلایل بازگشت نسرین برای زندگی با همسرش را حاکی از ضعف شخصیت او می داند.

بنابراین می توان چنین گفت که هر کدام از شخصیت ها بنا به شرایط محیطی از سازوکار متفاوتی برای مقابله با اضطراب بنیادی بهره گرفته اند. نوال بعد از مرگ فرزند و نزدیکانش می کوشد با کمک گرایش حرکت به دور از مردم از اضطراب خود بکاهد. ولگا به سبب فقدان پدر و حضور مادری روان رنجور برای رهایی از اضطراب هایش رو به گرایش حرکت به سوی مردم می آورد و افسانه نیز برای غلبه بر مصائبی که به سبب نظام مردسالار بر او آوار شده اند، می کوشد از گرایش حرکت علیه مردم برای غلبه بر آن ها بهره بگیرد.

۲-۴. تضاد بنیادی^۱

۲-۴-۱. بررسی تضاد بنیادی در شخصیت ولگا

هورنای درباره شخصیت مهرطلب می گوید، درست است که این تیپ از هرگونه رفتار برتری طلبانه عاجز است، اما به برتری طلبانی که قادر به ابراز وجود، جسور و پرخاشگر هستند به چشم تحسین نگاه می کند. در مورد ولگا نیز این خصوصیت به چشم می خورد. او در مورد خانم دولت، مدیر شرکتی که برای مدتی به عنوان آبدارچی در آن جا مشغول کار می شود، به چشم تحسین می نگرد:

«امروز ناهار لوییاجیتی پختم. خانم دولت هم یک بشقاب خوردند. این زن خیلی قابل احترام است.» (آقایی، ۱۳۹۸: ۱۹)

اما سرانجام خانم دولت که شخصیتی برتری طلب دارد به دلیل قرض هایی که ولگا از کارمندان می گیرد، او را اخراج می کند:

«امروز خانم دولت در یک پاکت حقوقم و پانزده روز پاداش به من دادند و عذر مرا خواستند. چقدر برای این زن احترام قائل بودم.» (همان: ۳۲)

هورنای علت گرایش افراد مهرطلب به سوی برتری طلبان را خواسته‌هایی برتری طلبانه‌ای می‌داند که در افراد مهرطلب وجود دارد، منتهی به سبب جلوگیری از کشمکش این خواسته‌ها با تمایلات مهرطلبی، ناچارند که آن‌ها را سرکوب کنند.

در نمونه‌ای دیگر از تضاد بنیادی در وجود ولگا می‌توان به پشیمانی و رنجی اشاره کرد که بعد از توهین و تحقیرهای شهناز، دخترخواهر همسر سابقش، با آن مواجه می‌شود:

«باز مثل چند شب گذشته شهناز بعد از غذا شروع به بحث و جدل کرد و ناگهان در اتاق پسر مرا باز کرد و داخل شد. به من پرخاش کرد و گفت: «ای سگ ارمنی، تازه صاحب بچه شده‌ای؟» شوهر سابقم دست او را کشید و از اتاق برد. دوباره هجوم آورد و فریاد زد: «تو دایی مرا بدبخت کردی. تو همه چیز را فروختی و رفتی. حالا برگشته‌ای صاحب زندگی بشوی؟» (همان: ۱۷۴-۱۷۵)

ولگا در آن لحظه در جواب توهین‌ها و تحقیرهای شهناز چیزی نمی‌گوید، اما بعد از این ماجرا از این که جواب بی‌احترامی‌های او را نداده است، رنج می‌برد:

«نمی‌توانم صورت پرخاشگر و دشنام‌های شهناز را فراموش کنم و از این که به او جواب ندادم رنج می‌برم.» (همان: ۱۷۸)

هورنای علت این پشیمانی و رنج را خواسته‌ها و احتیاجات پنهان برتری طلبانه‌ای می‌داند که در وجود شخص مهرطلب وجود دارد و به جان او می‌افتد و توقع رفتاری مخالف مهرطلبی دارد. «اگر تمایلات برتری طلبی پنهان در شخصیت مهرطلب وجود نداشت، هر گاه گذشت و ملایمت از خود نشان می‌داد، مطابق رویه مهرطلبانه رفتار کرده بود و می‌بایستی خوشنود و راضی باشد. پس علت نارضایتی‌اش این است که در عین این که جنبه مهرطلبی خود ایده‌آلی‌اش راضی شده، به جنبه برتری طلبی آن لطمه وارد آمده و او را دچار ملامت و سرزنش می‌کند.» (هورنای، ۱۳۹۹ ب: ۲۰۶)

از سوی دیگر شاهد تمایلات انزواطلبانه ولگا نیز هستیم:

به او گفتم: «تنهایی را ترجیح می‌دهم.» (آقایی، ۱۳۹۸: ۱۸۹)

که این گرایش نیز هم‌چون گرایش برتری طلبی سرکوب می‌شود.

۲-۴-۲. بررسی تضاد بنیادی در شخصیت نوال

در مورد شخصیت نوال، گرایش مسلط عزلت طلبی است، که با شروع جنگ و از دست دادن تمام مردان خانواده اش و در پی ناکامی در پسرزایی تشدید می شود. از سوی دیگر میل به تسلیم و متکی شدن به دیگران نیز هم چون واگذاری تمام امور زندگی به رسول که از ویژگی های مهرطلبی است در لایه هایی از شخصیت او قابل شناسایی است:

«رسول بود که دو سال بعد بچه خواست. اسم انیس را خودش روی بچه گذاشت. تنها می رفت خرید. پول ها دست خودش بود. سفرها، گردش ها، مأموریت ها؛ همه تصمیم ها را خودش می گرفت.» (مرعشی، ۱۳۹۹: ۵۲) منتهی چون با عطش او به استقلال که از خصوصیات عزلت طلبی است تصادم پیدا می کند، نوال آن را از قسمت آگاه ذهنش دور نگه می دارد. تمایلات برتری طلبانه نیز در تعامل نوال با فرزندانش ظهور و بروز می یابد:

«نوال کوید پس سر انیس. ولدالزنا مگه نگفتمت دیگه به کسی نگوئی بچه پسره؟» (همان: ۷۱)

که البته این نوع گرایش نیز سرکوب می شود. به عبارت دیگر در شخصیت نوال میل به عزلت طلبی در تضاد با دو میل دیگر یعنی برتری طلبی و مهرطلبی قرار می گیرد که منجر به تضاد اساسی می شود. تضاد اساسی موجب می شود نوال شخصیتی محکم، قوی و یکپارچه نداشته باشد و در مقابل مصائب و مشکلات زندگی تاب نیابد.

۲-۴-۳. بررسی تضاد بنیادی در شخصیت افسانه

افسانه نیز به دلیل شرایط محیطی، گرایش حرکت علیه مردم در شخصیتش بیشترین رشد را دارد و در برخورد با نسرین و منشی انتشارات بیشترین ظهور و بروز را دارد و از خصوصیات برجسته تیپ او، میل و تمایلی است که برای کسب موفقیت دارند و دائماً در تلاش و کوشش هستند:

«شما خیلی خسته اید، باید استراحت کنید!... توهین نمی کنم، اما روز و... شب کار می کنید، یه

مسافرت بد نیس!» (روانی پور، ۱۳۷۹: ۱۷۶)

و چنانچه در این شاهد مثال مشخص است مهاجرانی، مدیر انتشارات، از افسانه می خواهد که مدتی مرخصی بگیرد و به مسافرت برود. از سوی دیگر در لایه های دیگر از شخصیتش از گرایش مهرطلبی نیز نشانه هایی می بینیم. به طور مثال در مواجهه با سیاوش شاهد خصوصیت مهرطلبی اش هستیم:

«خالی بود. خالی و تهی و هیچ کجا بند نمی‌شد. حتی نتوانست سیگار بکشد و قدم بزند و بغضی نامعلوم گلایش را در چنگال خود می‌فشرد. روی تخت افتاد، سرش را در بالش فرو برد تا صدای هق‌هق گریه‌اش پایین نرود.» (همان: ۲۴۷)

در این بخش از رمان افسانه بعد از رفتن سیاوش به سبب دوری از او بسیار آشفته می‌شود که نشان از تیپ مهرطلب اوست. تحلیل و بررسی‌های ما نشان می‌دهد که «دختر کاتب» بخش مهرطلب شخصیت افسانه را نمایندگی می‌کند:

«دختر کاتب تخت سینه دیکتاتور زد و خودش را به او رساند که داشت از پله‌ها بالا می‌رفت:

می‌میرد. تشنج ناگهانی او را می‌کشد.» (همان: ۱۸۰)

در این مثال، برادر سیاوش او را به دلیل اعتیاد و دزدی‌هایش در زیرزمین زندانی می‌کند تا او اعتیادش را ترک کند. افسانه متوجه این اتفاق می‌شود و وقتی او را در زیرزمین می‌بیند، مردد است که به او کمک کند یا نه. برمی‌گردد، اما دختر کاتب که بخش مهرطلب شخصیت افسانه را نمایندگی می‌کند مانع این کار می‌شود. اما دیکتاتور که نقطه مقابل دختر کاتب است، همراهی و کمک به سیاوش را عاملی می‌داند که او را از کارش باز می‌دارد:

«دیکتاتور از توی مهی غلیظ بیرون آمد، مستقیم نگاهش کرد و دستش را تکان‌تکان داد:

زمان را از دست می‌دهی فقط به خاطر این آدم.» (همان: ۲۰۱)

ما در لایه‌هایی دیگر از شخصیت افسانه از انزواطلبی نیز اثراتی می‌بینیم که در برخورد او با منشی و دو پیرزنی که مدتی در خانه آن‌ها ساکن است به خوبی قابل تشخیص و واکاوی است:

«می‌دانست که دخترک دوست دارد ساعت‌ها بنشیند و حرف بزند. گاهی دیده بود که وقتی جای را روی میز می‌گذاشت مردد می‌ایستاد. و او هرگز به دخترک نزدیک نمی‌شد و نه به هیچ کس دیگر» (همان: ۲۳)

در این مثال به خوبی از لایه‌ایی از شخصیت افسانه مطلع می‌شویم که به تمایلات انزواطلبی او اشاره دارد و نشان می‌دهد که افسانه به کسی نزدیک نمی‌شود و ارتباط برقرار نمی‌کند. این گرایش نیز هم-چون گرایش مهرطلبی به سبب گرایش مسلط برتری‌طلبی سرکوب می‌شود.

به هر رو از برخورد این حالت‌ها و تمایل‌های متضاد، نطفه یا هسته‌ای در شخصیت افسانه، ولگا و نوال شکل می‌گیرد که تمام امراض و عوارض عصبی شخصیت‌شان حاصل زاد ولد آن است.

۲-۵. بررسی اثرات و عوارض تضاد بنیادی

۲-۵-۱. بررسی ترس و یأس در شخصیت نوال

هورنای یکی از عوارض و اثرات تضاد بنیادی را ترس عنوان می‌کند. او معتقد است حد اعلاى ترسى که شخص عصبی «از ناپایدار و نامطمئن بودن وضع روحی خودش دارد، ترس از دیوانگی است.» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۱۲۶)

«شوهرم کیفِ نئی پسره می‌کنه. همه دارن کِیفِشه می‌کنن غیرِ مو. مو دیگه آخر راهم. می‌خوام یه بار دخترمه بینم. فقط یه بار. از دور. باید با چشمام بینم گریه نمی‌کنه، می‌رسن به‌ش، بعد دیگه دیوونه نباشم. بشینم سر زندگیم و سر بزرگ کردن نئی پسر. می‌ترسم از دست بره. گناه داره.» (مرعشی، ۱۳۹۹: ۱۲۶)

علت اعمالی که نوال انجام می‌دهد و بر آن عنوان دیوانگی می‌گذارد، تمایلات سرکوب شده‌است. هورنای بر این باور است که «ترس شخص از این است که به علت تمایلات سرکوب شده‌اش بدون اراده دست به اعمال احمقانه‌ای بزند.» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۱۲۶) تصمیم نوال برای جابه‌جا کردن فرزند دخترش با پسر بچه‌ای در بیمارستان و مصائب همراه آن، همگی گواه بر وضعیت وخیم روانی او و همان چیزی است که او نام دیوانگی بر آن نهاده‌است. او به‌جز در این مورد هرگز برای توصیف خود از واژه «دیوونه» استفاده نکرده است و همواره سعی داشته چهره‌ای معقول و برحق از خود به نمایش بگذارد. هورنای معتقد است شخص عصبی بسیار ظاهرسازی می‌کند. «ماهیت هستی روانی‌اش غیر از آن چیزی است که نشان می‌دهد. دلش می‌خواهد هم به نظر دیگران و هم به نظر خودش آدمی متعادل، منطقی و... به نظر برسد.» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۱۲۷) نوال زمانی که می‌گوید «می‌ترسم از دست بره» بیش از آن که این ترس ناشی از تلف شدن فرزندش باشد، ناشی از دیوانگی‌های خویش است. زیرا تمام اقدامات او بر اثر تمایلات سرکوب شده‌اش، ایجاد شده‌اند.

از دیگر مواردی که هورنای از اثرات و عوارض تضاد بنیادی برمی‌شمرد یأس است. عملکرد نوال و بررسی شخصیتش نشان می‌دهد که او پس از مرگ شرهان و ناامیدی در به دنیا آوردن فرزند پسر عملاً امیدى به ادامه زندگى ندارد و یأس و ناامیدی سرپای وجودش را تسخیر می‌کند:

«مگر رسول نگفته بود مردها برمی‌گردند؟ پس چرا امروز حتا یک مرد هم توی خیابان نبود؟»

مگر نگفته بود پسرها به دنیا می‌آیند؟» (مرعشی، ۱۳۹۹: ۵۹)

واکاوی‌های ما نشان می‌دهد که نوال پس از آن‌که در بیمارستان دکتر به او می‌گوید که فرزندش پسر نیست، تصمیماتی می‌گیرد که گواهی بر بیگانگی او از خویش است. هورنای یکی از عوامل تشدید یأس را دوری و بیگانگی از خویش بیان می‌کند و می‌گوید «عامل مؤثر و فعال در زندگی شخص عصبی خود او نیست، بلکه تمایلات، احتیاجات و محرک‌های عصبی گرداننده او می‌باشند. در نتیجه شخص عصبی هیچ ایمان و اعتقادی به واقعیت خودش ندارد.» (همان: ۱۵۹) بررسی‌های ما نیز مؤید این مطلب است که احتیاجات عصبی نوال، او را به سوی تصمیماتی سوق می‌دهد که هر چه بیش‌تر موجب بیگانگی او از خویش و در نتیجه تشدید یأس و ناامیدی‌اش می‌شود:

«او حقش را می‌خواست و حقش یک پسر بود برای خودش. او بالاخره یک پسر از دنیا

می‌گرفت.» (مرعشی، ۱۳۹۹: ۵۹)

نوال دقیقاً بعد از عدم توفیق در پی تصمیمش در جابه‌جایی فرزند دخترش که براساس احتیاجات عصبی‌اش گرفته شده به شدت دچار یأس و ناامیدی می‌شود، به طوری که زندگی را رها کرده و در جزیره‌ای دور افتاده، به دور از همسر و فرزندانش به سر می‌برد.

۲-۵-۲. بررسی ترس در شخصیت ولگا

هورنای بر این مهم اذعان داشت که تضاد بنیادی و مکانیزم‌های دفاعی موجب شکل‌گیری ترس‌هایی در وجود شخص می‌شوند:

«نمی‌دانم حالا پسرم کجاست و چه می‌کند. خدایا او را به تو می‌سپارم. نگران پسرم هستم.

می‌ترسم به او حمله بشود. او هم مثل من بی‌کس و تنها مانده و رنج می‌برد. کاش می‌تونستم با

او حرف بزنم و بگویم مواظب خودش باشد.» (آقایی، ۱۳۹۸: ۷۱)

هورنای یکی از ترس‌های ناشی از تضاد بنیادی را ترس شخص از این می‌داند که «دیگران به ماهیت متزلزل شخصیت او پی ببرند و اسرار درونی‌اش فاش شود.» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۱۲۷) در همین خصوص نکته‌ای در شخصیت ولگا است که نمی‌توان از آن به آسانی چشم پوشید و آن اشاره‌هایی است که او در تمام رمان به فساد دیگران دارد:

«امروز بعدازظهر باز شکوفه آمد و با عزیزی تریاک کشید. تمام خاطرات روزهایی که در شرکت حمیدی بودم، تکرار می‌شود. آن‌جا هم خانم طوسی می‌آمد و می‌نشست به صحبت کردن... زندگی‌های آلوده به تریاک، فحشا، منقل و وافور. من باید در مراکز روانی باشم...» (همان: ۲۰۰)

و در موردی دیگر از روابط دو دختر ما را مطلع می‌کند:

«دیشب از شدت درد کمر نمی‌توانستم بخوابم... صدای پیچ‌پیچ از آبدارخانه می‌آمد. به آن‌جا رفتم. چراغ را روشن کردم. اعظم محمدی و دوستش مینا را روی زمین در کنار هم دیدم. خدای من، چه روزهای بدی، چه آدم‌های کثیفی. چراغ را خاموش کردم... چند لحظه بعد اعظم محمدی آمد. روبرویم نشست. دستم را گرفت. دستش را پس زدم. گفت مدت‌هاست به مینا تمایل دارد و به خاطر خانواده‌اش به این‌جا می‌آید تا با هم باشند. گفتم نمی‌خواهم برایم توضیح بدهی، ولی اصرار داشت که از احساسات و مشکلاتش بگوید. وقتی گفتم به کسی چیزی نخواهم گفت، تشکر کرد و رفت.» (همان: ۷۱)

آیا با این وجود که ولگا بارها تن به همبستر شدن با دیگران داده‌است از بیان گناهان دیگران به دنبال منزله و پاک جلوه دادن خویش نیست؟ آیا ولگا از این نمی‌ترسد که رازش آشکار شود؟ بررسی‌های ما نشان می‌دهد ولگا از برشمردن نقایص دیگران اهدافی را دنبال می‌کند و یکی از این اهداف پوشاندن نقایص خویش است. در واقع، ولگا با برجسته کردن نقایص دیگران به دنبال کوچک کردن معایب خویش و پنهان کردن راز خویشتن است:

«سکس ناشی از فقر مرا تحقیر می‌کند. من آن را مثل همه فلاکت‌هایی که به سرم آمد تحمل می‌کنم. می‌ترسم از این فشار روح که منجر به خودکشی می‌شود، ولی من این تحقیر را می‌پذیرم.» (آقایی، ۱۳۹۸: ۱۹۸)

پذیرش این تحقیر چه دلیلی می‌تواند داشته باشد؟ هورنای معتقد است شخص عصبی بسیار ظاهرسازی می‌کند و ماهیت هستی روانی‌اش غیر از آن چیزی است که نشان می‌دهد. دلش می‌خواهد هم به نظر دیگران و هم به نظر خودش آدمی متعادل، منطقی و... به نظر برسد. موردی که پندار ما را در قبول تصویری که ولگا از دیگران خلق می‌کند (و یا بهتر است بگوییم برخی از این تصاویر) دچار تردید می‌کند؛ برگه‌ای است که سازمان پزشکی قانونی در پی شکایت

ولگا از مستخدم کلیسا در اختیار او قرار می‌دهد. پزشک قانونی به صراحت اعلام می‌کند که به او تجاوز نشده است و علائمی که مشاهده شده مربوط به گذشته است:

«صاحب عکس الصاقی فوق به شرح فتوکپی شناسنامه پیوست معاینه شد. در ناحیه ۶ آثار شقاق قدیمی مزمن همراه با منوگه پوستی، فیبر آن همراه با اسکین تک مشهود است و ضایعات جدید مشهود نیست. لازم به توضیح است که ایشان علی‌رغم این که باید در تاریخ ۱۳۷۹/۵/۱ جهت معاینه مراجعه می‌کردند، در تاریخ ۱۳۷۹/۵/۱۲ و با تأخیر مورد معاینه قرار گرفته‌اند.» (آقای، ۱۳۹۸: ۲۳۵-۲۳۶)

و در پی نکته‌ای که پیش از این به آن اشاره کردیم، نکته‌ای دیگر در انتهای این بند آمده است و از جهاتی بسیار حائز اهمیت است و آن تأخیری است که ولگا در مراجعه به پزشک قانونی داشته‌است. این اتفاق در حالی روی می‌دهد که او پس از این رویداد بسیار اسرار دارد به دیگران بفهماند که مستخدم کلیسا به او تجاوز کرده است و اگر کسی از او نمی‌پذیرفت آن شخص را به باد شتمت می‌گرفت. هورنای معتقد است «شخص عصبی همان اندازه که از آشکار شدن معایش نزد دیگران وحشت دارد به همان اندازه نیز از این که خودش به معایب واقعی خویش پی ببرد و عمق خود را ببیند ترس و وحشت دارد.» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۱۲۸) و دلیل تأخیر ولگا می‌تواند همین آشکار شدن معایش باشد.

۲-۵-۳. بررسی ترس در شخصیت افسانه

هورنای بر این مهم اذعان داشت که تضاد اساسی و مکانیزم‌های دفاعی موجب شکل‌گیری ترس‌هایی در وجود شخص می‌شوند:

«می‌ترسیدی، از چه؟» (روانی‌پور، ۱۳۷۹: ۲۵۸)

هورنای یکی از ترس‌های ناشی از تضادهای اساسی و ساختار دفاعی را این گونه عنوان می‌کند که «دیگران به ماهیت متزلزل شخصیت او پی ببرند و اسرار درونی‌اش فاش شود.» (همان: ۱۲۷) مهم‌ترین رازی که افسانه در صدد است آن را مخفی نگه دارد همان ساختار روانی بسیار متزلزل و آسیب‌پذیر اوست. افسانه با این که دوستش نسرین را سرزنش می‌کند که سبب رابطه مجددش با همسر سابقش حرف و نقل‌های دیگران است، اما خود نیز چندان در مقابل این نگاه‌ها، دخالت‌ها و حرف و حدیث‌ها مقاوم نیست و علت ترس خود را حرف و نقل‌های دیگران عنوان می‌کند:

«می ترسیدی، از چه؟ از آن چه مرسوم است و از تمام کسانی که در قاب پنجره‌ها نشسته‌اند.»

(روانی‌پور، ۱۳۷۹: ۲۵۸)

ترسی که افسانه در این‌جا از آن سخن می‌گوید از سستی شخصیت او نشأت می‌گیرد. بنابراین افسانه به سبب تضاد بنیادی، شخصیتی سست و آسیب‌پذیر پیدا کرده‌است که سبب می‌شود بخشی از انرژی خود را صرف پنهان کردن این ضعف‌ها و کاستی‌ها کند:

«این‌طور که پریشانی از پریشانی خود هرگز نمی‌گویم و اگر می‌گفتم؟ حتماً می‌خندیدی.»

(همان: ۱۸۴)

مطلب بالا از یک سو ما را از شخصیت آسیب‌پذیر او و از دیگر سو از سعی او برای پنهان نگه داشتن رازش که همان پریشانی شخصیتش است، ما را مطلع می‌کند. هورنای معتقد است شخص عصبی بسیار ظاهرسازی می‌کند و ماهیت هستی روانی‌اش غیر از آن چیزی است که نشان می‌دهد. دلش می‌خواهد هم به نظر دیگران و هم به نظر خودش آدمی متعادل، منطقی و... به نظر برسد.

بنابراین، ترس از مهم‌ترین اثرات و عوارض تضاد بنیادی است که در هر سه شخصیت مشترک است. ترس از آشکار شدن ماهیت حقیقی شخصیت‌شان. ولگا تمام کوشش را می‌کند تا تصویری بی‌نقص از خود به نمایش بگذارد، اما جواب پزشکی قانونی تردیدی در این باره ایجاد می‌کند. ترس‌های او می‌تواند ناشی از همین آشکار شدن وضعیت اخلاقی‌اش باشد. افسانه نیز تمام کوشش را می‌کند تا برای نسرین و منشی انتشارات و پیرزن‌هایی که در منزل‌شان ساکن می‌شود تصویری قوی و بی‌نقص از خویش خلق کند. بنابراین او هراسان و نگران است که شخصیت سست و آسیب‌پذیرش برای دیگران آشکار شود. نوال نیز به سبب بیگانگی با خویش دچار ترس و هراس می‌شود. تمایلات سرکوب شده‌اش او را به دنبال اهدافی می‌برد که هرچه بیش‌تر او را از خود واقعی‌اش دور می‌کند و همین امر اسباب ترس‌های او را نیز فراهم می‌آورد.

۲-۶. خودانگاره آرمانی^۱

۲-۶-۱. بررسی خود انگاره آرمانی در شخصیت ولگا

چنان‌که پیش از این به تبیین آن پرداختیم ولگا شخصیتی مهرطلب دارد، از این رو هم‌چون دیگر تیپ‌های عصبی، همه حالات مهرطلبانه خود را که ناشی از ضعف و درماندگی است به کمک تخیل

در کارگاه خودانگاره آرمانی تبدیل به حُسن و صفات ممتاز می‌کند. مثلاً احتیاج به گذشت، تسلیم و بی‌دفاعی را تبدیل به عدم خودخواهی، نیکی و خیرخواهی، سخاوت، تواضع، نجابت و دلسوزی برای دیگران می‌کند. خودانگاره آرمانی ولگا به او امر می‌کند که باید تا آن‌جا که می‌توانی به دیگران کمک کنی:

«آقای رامشی را بیرون پارک دیدم. کنار جوی آب برای خودش در یک پیت حلبی، آتش روشن کرده بود... ۲۰۰ تومان به او دادم.» (همان: ۲۷۲)

ولگا در تصویر ایده‌آلی که از خودش ساخته، خویش را مجبور می‌داند برخلاف خود واقعی‌اش که در وضعیت مالی مناسبی نیست، دست‌ودلباز باشد، رعایت دیگران را بکند، به فکر دیگران باشد، عاشق و فداکار باشد و در روابط خود با دیگران ملایمت و رأفت نشان دهد:

«امروز خانم خیرآبادی برایم لوبیاپلو آورد. باید جبران کنم.» (همان: ۶۶)

هورنای هم‌چنین درباره کلمه «باید» که در گفتمان افراد روان‌رنجور آشکار می‌شود، می‌گوید: «کلمه «باید» شلاقی است که با آن فرد روان‌رنجور، خویش را به طرف «خود ایده‌آلی» می‌راند و می‌کوشد تا به وسیله آن فاصله «خود واقعی» و «خود ایده‌آلی» را از بین ببرد.» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۸۰)

و «باید جبران کنم» همان شلاقی است که ولگا به کمک آن، خود را به سمت خود ایده‌آلی‌اش، می‌راند. در واقع او به دلیل اضطراب بنیادی که با آن دست به گریبان است، می‌کوشد با این ترفند فاصله‌اش را با خود ایده‌آلی‌اش کم‌تر کند.

۲-۶-۲. بررسی خودانگاره آرمانی در شخصیت نوال

در مورد نوال نیز تحلیل‌های ما نشان می‌دهد که او پس از مرگ شَرهان خود را مادر تمام جان‌باختگان جنگ و یا مادر تمام نخل‌های سوخته معرفی می‌کند.

«می‌گفت مو مادر همه ئی جنازه‌هام که ئی جا مُرده‌ن.» (مرعشی، ۱۳۹۹: ۲۴)

هورنای راجع به این خصوصیت شخصیت‌های روان‌رنجور می‌گوید «تیپ عزلت‌طلب احتیاج به احساس تفوق و برتری دارد. این تیپ برای آن‌که بتواند تنهایی را تحمل کند ناچار است که در خیال، خود را برجسته و ممتاز تصور کند.» (هورنای، ۱۳۹۹ ب: ۶۷) در واقع نوال برای غلبه بر تنهایی با توسل

به ویژگی منحصر به فردی هم چون مادری و آن هم مادری مُردگان، از احساس تفوق و برتری خود بر دیگران منتفع می‌شود:

«زنته که آوردم از خرمشهر، نشست پائی نخلا. از همون اول. گفت مادرشونم. مادر هر چی ام که تو جنگ مُرده.» (مرعشی، ۱۳۹۹: ۱۰۰)

هورنای در بسط و شرح این خصوصیت رفتاری نوال، یعنی مادری مُردگان می‌گوید: «شخص عصبی در ذهنش مقداری صفات و فضایل ایده‌آل می‌سازد و خود را دارای آن صفات و فضایل تصور می‌کند. در واقع تصویری از خویش می‌سازد که به میزان زیادی با آن چه هست فاصله و تفاوت دارد.» (هورنای، ۱۳۹۹ الف: ۷۷)

۲-۶-۳. بررسی خودانگاره آرمانی در شخصیت افسانه

به اعتقاد هورنای اولین وظیفه مهم خود ایده‌آلی این است که جانشین اعتماد به نفس شود. چنان که در مورد شخصیت افسانه به روشنی مشخص شد او به سبب فشارهای تحقیرآمیز و خردکننده محیطش قادر نبوده اعتماد به نفس واقعی در خود پروراند و اگر هم مختصر اعتماد به نفسی داشته است بعد از ازدواج به کلی آسیب می‌بیند و از بین می‌رود. بنابراین تمایلات عصبی قدرت تصمیم‌گیری و اراده را از افسانه می‌گیرند. مهم‌ترین عامل تضعیف اعتماد به نفس و ایجاد خودانگاره آرمانی، وجود تضاد بنیادی است. بنابراین افسانه ناچار است فقدان شخصیت قوی و نیرومند روانی را با خیال پردازی و تصورات واهی جبران کند. او پس از مهاجرت به تهران دست به هر اقدامی می‌زند که به شهرت برسد و در تصویر خود ایده‌آلی که از خود خلق می‌کند خود را نویسنده‌ای مهم و برجسته می‌بیند، اما نه انتشاراتی که در آن کار می‌کند انتشارات معروف و شناخته شده‌ایست و نه رمانی که می‌نویسد به شهرتی چشم‌گیر می‌رسد. اما همان چاپ اول کتاب کافی است تا کمک کند او فاصله خود واقعی و خود ایده‌آلش را کم کند.

«یک روز باید تمام مردم این سرزمین غریب کتاب‌های تو را بخوانند.» (روانی‌پور، ۱۳۷۹: ۲۰)

چنان که پیش از این نیز گفته شد در گفتمان افراد روان‌رنجور واژه «باید» کارکرد ویژه‌ای می‌یابد. «باید بخوانند» همان شلاقی است که افسانه به کمک آن، خود را به سمت خود ایده‌آلی‌اش، یعنی نویسنده‌ای برجسته بودن، می‌راند. در واقع او به دلیل روان‌رنجوری و اضطراب بنیادی که با آن دست به گریبان است، می‌کوشد با این ترفند فاصله‌اش را با خود ایده‌آلی‌اش کم‌تر کند. در مثالی دیگر که

پیش از این به آن اشاره شد نیز شاهدیم که افسانه زمانی که می‌خواهد بافتن کاموا را یاد بگیرد از کلمه‌ی باید استفاده می‌کند:

«زده به سرت!

نه! باید یاد بگیرم.

و امان از تو وقتی چیزی را بخوای!» (همان: ۲۶۱)

هورنای در باب این اجارهای درونی می‌گوید: «بایدهای عصبی که مثل توقعات عصبی به حکم احتیاجات درونی ایجاد شده‌اند دارای علائم و مشخصات مخصوص به خود هستند. یکی از مهم‌ترین خصوصیات‌شان این است که شخص کوچک‌ترین توجهی به امکان‌پذیر بودن آن‌ها ندارد. انجام بسیاری از بایدها و توقعاتی که شخص عصبی از خودش دارد نه‌تنها برای او، بلکه برای هیچ انسانی امکان‌پذیر نیست. اغلب آن‌ها به یک تخیل و آرزوی واهی بیش‌تر شبیه‌اند تا به یک میل واقعی.» (هورنای، ۱۳۹۹: ۶۱-۶۲)

در این مورد نیز شاهدیم که افسانه پس از مدتی تمام کامواها را برای منشی می‌آورد:

«فهمید که «جودانه و یک زیر یک رو» کار او نیست. و دیگران پیش از این فهمیده بودند.

خانم سرهنگ که می‌گفت... خدا مرگم بده، شما. و نسرین که قاه‌قاه می‌خندید... نمی‌توانی، نمی‌توانی.

و نتوانسته بود. تمام کامواها را روی میز جلو منشی گذاشت: مال شما.» (همان: ۲۶۳).

۳. نتیجه‌گیری

در این پژوهش ما با استناد به آرای کارن هورنای و به شیوه توصیفی-تحلیلی به تحلیل و بررسی شخصیت زن رمان‌های هَرس، از شیطان آموخت و سوزاند و دل فولاد نوشته نسیم مرعشی، فرخنده آقایی و منیرو روانی پور پرداختیم. نتایج این پژوهش نشان داد خصومت و اضطراب بنیادی در شخصیت نوال، ولگا و افسانه در نتیجه فقدان یکی از والدین و یا روان‌رنجوری یکی از آن‌ها که موجب ناتوانی‌اش در ابراز محبت صادقانه و ایفای نقش حمایتی‌اش می‌شود، شکل می‌گیرد. از این رو، هر کدام از این شخصیت‌ها برای در امان ماندن از اضطراب بنیادی رو به گرایش‌های روان‌رنجور متفاوتی هم‌چون انزوای طلبی، مهرطلبی و برتری‌طلبی می‌آورند. نوال که پیش از ازواج کم‌ویش شخصیتی انزوای طلب دارد پس از ازدواج و آغاز جنگ و مرگ فرزندش شَرهان گرایش انزوای طلبی در شخصیتش

شدت بیش‌تری می‌گیرد. ولگا از گرایش روان‌رنجور مهرطلبی استفاده می‌کند تا از دیگران کمترین آسیب را ببیند. او حتی پس از این‌که از طرف افراد مورد اعتماد و دوستانش مورد تعرض و تجاوز قرار می‌گیرد دست به اقدامی عملی برای نشان دادن عدم رضایت و خشمش نمی‌زند که گویای گرایش مهرطلبی در شخصیت اوست. افسانه که پیش از قمار همسرش شخصیتی مهرطلب دارد پس از این اتفاق گرایش برتری‌طلبی در وجودش شدت بیش‌تری می‌گیرد. بنابراین هر سه شخصیت بنا به شرایط اجتماعی و محیط تربیتی از سازوکار متفاوتی برای در امان ماندن از اضطراب بنیادی استفاده می‌کنند، اما به سبب اجباری که این افراد در استفاده از این گرایش‌ها دارند و هم‌چنین تضادی که در به کار گیری این تمایلات وجود دارد هر سه دچار تضاد بنیادی می‌شوند. تضاد بنیادی، اثرات و عوارضی دارد. ترس مهم‌ترین عارضه‌ای است که هر سه شخصیت با آن مواجه هستند. ترس از این‌که دیگران به ماهیت متزلزل شخصیت‌شان پی ببرند و اسرار درونی‌شان فاش شود. در این شرایط برای در امان بودن از تضاد بنیادی هر سه شخصیت از سازوکار خودانگاری آرمانی استفاده می‌کنند. نوال با استفاده از این روش خودش را مادر تمام مُردگان معرفی می‌کند و ولگا می‌کوشد با تمام تنگ‌دستی، خود را شخصی دست‌ودلباز نشان دهد و افسانه هم با این‌که کتابش یک بار تجدید چاپ شده اما خود را نویسنده‌ای برجسته و مهم جا می‌زند. بنابراین خودانگاری آرمانی بیش از پیش این شخصیت‌ها را از خود واقعی‌شان دور می‌کند و مانع از شکل‌گیری اعتماد به نفس حقیقی در وجودشان می‌شود.

کتابنامه

اسکویی، نرگس. (۱۳۹۹) «تحلیل دیدگاه «نجات زمین توسط زنان» در رمان هَرس با رویکرد بوم‌فمینیستی». نشریه زن در فرهنگ و هنر، زمستان ۱۳۹۹، شماره ۴، ۵۸۶-۵۶۷.

10.22059/jwica.2021.320815.1560

ایگلتون، تری. (۱۳۹۹) پیش‌درآمدی بر نظریه ادبی. ترجمه عباس مخبر. نوبت چاپ: یازدهم. تهران: مرکز.

آقایی، فرخنده. (۱۳۹۸) از شیطان آموخت و سوزاند. نوبت چاپ: چهارم. تهران: ققنوس.

بنی‌طرفی، نیلوفر؛ حاتم‌پور، شبنم. (۱۳۹۸) «بازنمایی جلوه‌های زنانه در سه رمان از نویسندگان زن ایرانی». نشریه

پژوهش‌نامه ادبیات داستانی. سال هشتم، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۸. ۲۱-۱. 10.22126/rp.2019.1259

جاور، سعیده؛ عزیزاده، ناصر (۱۳۹۶). «هویت در رمان از شیطان آموخت و سوزاند اثر فرخنده آقایی بر پایه

تحلیل گفتمان انتقادی نورمن فرکلاف». نشریه ادبیات فارسی. شماره ۳۸. زمستان ۱۳۹۶. ۲۴۷-۲۶۶.

10.22051/crit.2015.2355

حیاتی، زهرا؛ عاملی رضایی، مریم؛ مسعودی، مژگان. (۱۳۹۷) «تحلیل و مقایسه تقابل‌های جنسیتی در رمان‌های دهه‌های شصت و هشتاد مورد مطالعه: رمان‌های دل فولاد، باغ بلور، نگران نباش و کافه پیانو». فصلنامه

پژوهش‌های ادبی. سال ۱۵، شماره ۶۲، زمستان ۱۳۹۷، ۵۱-۷۶. 10.22051/lrr.2019.23474.1694

حیدری، منیره؛ پارسایی، حسین؛ ضیایی، حسام. (۱۳۹۸) «بررسی شخصیت‌پردازی زنان در رمان هَرس». نشریه علمی زن و فرهنگ. سال ۱۰، تابستان ۱۳۹۸، شماره ۴۰، ۶۷-۸۰.

روانی‌پور، منیرو. (۱۳۷۹) دل فولاد. نوبت چاپ: سوم. تهران: قصه.

شاملو، سعید. (۱۳۹۰) مکتب‌ها و نظریه‌ها در روان‌شناسی شخصیت. نوبت چاپ: دهم. تهران: رشد.

شجاعت‌زاده، ته‌مین؛ اسکویی، نرگس؛ مشفق، آرش. (۱۳۹۹) «نظریه افتراق زنان و تحلیل آن در رمان هَرس نوشته نسیم مرعشی». نشریه نقد و نظر ادبی. سال پنجم، دوره اول، شماره پیاپی ۹، ۱۴۲-۱۲۳.

10.22059/jltr.2021.85357

شولتز، دوان پی؛ شولتز، سیدنی ال. (۱۴۰۰) نظریه‌های شخصیت. ترجمه یحیی سیدمحمدی. نوبت چاپ: چهل و پنجم. تهران: ویرایش.

عظیمی، زهرا؛ اسماعیل، صادقی. (۱۴۰۰) «بررسی مؤلفه‌های اصلی مشترک ترسیم‌شده از شخصیت زنان سنتی و مدرن در آثار زویا پیرزاد و فرخنده آقایی». نشریه متن‌پژوهی/ادبی. شماره ۸۸، ۱۷۰-۱۹۱.

10.22059/jwica.2021.320815.1560

فاضلی، فیروز؛ تقی‌نژاد، فاطمه. (۱۳۸۹) «روایت زمان در رمان از شیطان آموخت و سوزاند». نشریه ادب پژوهی.

شماره ۱۲. تابستان ۱۳۸۹. ۷-۳۰. 10.22051/jlr.2010.370

فروید، زیگموند. (۱۳۹۹) کاربرد روان‌کاوی در نقد ادبی. ترجمه حسین پاینده. نوبت چاپ: سوم. تهران: مروارید.

فیست، جس؛ فیست، گریگوری جی؛ آن رابرتس، تامی. (۱۴۰۰) نظریه‌های شخصیت. نوبت چاپ: بیست و دوم. تهران: روان.

گلمرادی، صدف (۱۳۹۴). «نقد جامعه‌شناختی سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی زنان در رمان دل فولاد اثر منیرو روانی‌پور براساس نظریه انواع سرمایه پیر بوردیو». فصلنامه تخصصی نقد ادبی. سال ۸، شماره ۲۹، بهار

۱۳۹۴، ۱۶۷-۱۹۱. 10.22051/crit.2015.2355

مرعشی، نسیم. (۱۳۹۹) هَرس. نوبت چاپ: بیست و ششم. تهران: چشمه.

ناصری، فرشته. (۱۳۹۹) «تحلیل فمینیستی رمان *دل فولاد* منیرو روانی پور براساس نقد روانکاوانه فردیت یونگ».

فصلنامه علمی تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا). تابستان ۱۳۹۹، دوره ۱۲، شماره ۴۴، صص ۲۶۷-۲۴۷. 10.22054/ltr.2020.32616.2336

هورنای، کارن. (۱۳۹۸) *شخصیت عصبی زمانه ما*. ترجمه محمدجعفر مصفا. نوبت چاپ: چهاردهم. تهران: بهجت.

هورنای، کارن. (۱۳۹۹الف) *تضادهای درونی ما*. ترجمه محمدجعفر مصفا. نوبت چاپ: بیست و هشتم. تهران: بهجت.

هورنای، کارن. (۱۳۹۹ب) *عصیت و رشد آدمی*. ترجمه محمدجعفر مصفا. نوبت چاپ: بیست و نهم. تهران: بهجت.

References

- Aghaei, F. (2019). *Learned from the devil and burned*. Tehran: Qoqnoos Publications. (In Persian).
- Azimi, Z., Esmaeil, S. (2020). "A Study of the Main Common Components Drawn from the Characters of Traditional and Modern Women in the Works of Zoya Pirzad and Farkhonde Aghaei". *Literary Textual Studies Journal*. Issue 88. 170-191, (In Persian).
- Bani Tarfi, N., Hatampour, Sh. (2019). "Representation of Feminine Manifestations in Three Novels by Iranian Female Writers". *Journal of Research in Fiction Literature*. Volume 8, Issue 3, Fall 2019. 1-21, (In Persian).
- Eagleton, T. (2020). *Literary theory an introduction*. (Trans) Mokhber, A. Tehran: Markaz. (In Persian).
- Fazeli, F., Taghinejad, F. (2009). "The Narration of Time in the Novel "He Learned from Satan and Burned". *Adab Pajouhi Journal*. Issue 12. 7-30, (In Persian).
- Feist, J., Feist, g., Ann Roberts, T. (2013). *Theories of Personality*. (Trans) Mohammadi, Y. Tehran: Ravan. (In Persian).
- Freud, S. (2020). *Psychoanalysis & literature*. (Trans) Payandeh, H. Tehran: Morvarid. (In Persian).
- Golmorady, S. (2015). "Sociological Criticism of Women's Social and Cultural Capital in the Novel "Heart of Stell" by Moniro Ravanipour Based on Pierre Bourdieu's Theory of Types of Capital." *Specialized Quarterly Journal of Literary Criticism*. Year 8, Issue 29, Spring 2015, 191-167, (In Persian).
- Hayati, Z., Ameli Rezaei, M., Masoudi, M. (2018). "Analysis and Comparison of Gender Contrasts in Novels of the Sixties and Eighties: The Novels *Del Folad*, *Bagh Belour*, *Negar Nabash* and *Café Piano*". *Quarterly Journal of Literary Research*. 15(62), 51-76, (In Persian).

- Heydari, M., Parsai, H. & Ziaei, H. (2019). "A Study of the Characterization of Women in the Novel of Fear". *Scientific Journal of Women and Culture*. 10(40), 67-80. (In Persian).
- Horney, K. (2019). *The neurotic personality of our time*. (Trans) Mossaffa, M.J. Tehran: Behjat. (In Persian).
- Horney, K. (2020). *Neurosis & Human growth*. (Trans) Mossaffa, M.J. Tehran: Behjat. (In Persian).
- Horney, K. (2020). *Our inner conflicts*. (Trans) Mossaffa, M.J. Tehran: Behjat. (In Persian).
- Javar, Saeideh and Alizadeh, Naser (2017). "Identity in the novel "He Learned from Satan and Burned" by Farkhundeh Aghaei based on Norman Fairclough's critical discourse analysis". *Persian Literature Journal*. Issue 38. Winter 2017. 247-266, (In Persian).
- Marashi, N. (2020). *Haras*. Tehran: cheshmeh. (In Persian).
- Naseri, Fereshteh. (2012). "Feminist Analysis of the Novel "Heart of Steel" by Moniro Ravanipour Based on Jung's Psychoanalytic Critique of Individuality." *Quarterly Journal of Interpretation and Analysis of Persian Language and Literature Texts* (Dehkhoda). Summer 2012, Volume 12, Issue 44, 267-247, (In Persian).
- Oskouei, N. (2019). "Analysis of the Perspective of "Saving the Earth by Women" in the Novel "Hate" with an Ecofeminist Approach". *Journal of Women in Culture and Art*, Winter 2020, Issue 4, pp. 586-567, (In Persian).
- Ravanipour, M. (2000). *Heart of steel*. Tehran: Gheseh. (In Persian).
- Schultz, D., Schultz, S. (2013). *Theories of personality*. (Trans) Mohammadi, Y. Tehran: Virayesh. (In Persian).
- Shamlu, S. (2011). *Schools & Theories of personality*. Tehran: Roshd. (In Persian)
- Shojatzadeh, T., Oskouei, N., Moshfeghi, A. (2010). "The Theory of Women's Difference and Its Analysis in the Novel *Hate* Written by Nasim Marashi". *Literary Criticism and Review*, 5(1), 142-123, (In Persian).

